

СЕКЦІЯ 10 СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 343.22 (477)

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ МЕДІАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Божков В.В., адвокат

У статті проаналізовано досвід функціонування відновлювального правосуддя у країнах-членах Європейського Союзу з метою виокремлення особливостей досліджуваного інституту, сучасний стан українського законодавства й доктрини права з метою визначення перспектив адаптації інституту медіації в систему вітчизняного правосуддя.

Ключові слова: медіація, відновлювальне правосуддя, кримінальне судочинство, імплементація.

В статье проанализированы опыт функционирования восстановительного правосудия в странах-членах Европейского Союза с целью определения особенностей исследуемого института, современное состояние украинского законодательства и доктрины права для определения перспектив адаптации института медиации в систему отечественного правосудия.

Ключевые слова: медиация, восстановительное правосудие, уголовное производство, имплементация.

Bozhkov V.V. ON CERTAIN PECULIARITIES OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF MEDIATION AND THE PERSPECTIVES OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINIAN LEGISLATION

This article focuses on experience of the EU's member-states on functioning the restorative justice in order to examine peculiarities of the analysed institute. The article analyses the current Ukrainian legislation and the doctrine of law with regard to the adaptation perspectives of the mediation in the national justice system.

Key words: mediation, restorative justice, criminal proceedings, implementation.

Постановка проблеми. У ст. 1 Конституції України проголошено, що наша держава визнається правовою, соціальною та демократичною [1]. Установлення такого курсу означає необхідність проведення, зокрема, правової реформи з метою вдосконалення як багатьох чинних правових інститутів, так і запровадження принципово нових для вітчизняної правової системи. У зв'язку із підписанням між Україною та Європейським Союзом політичної й економічної частин Угоди про асоціацію [2], вищезазначене питання постало в якісно новій формі, оскільки передбачає потребу у проведенні гармонізації законодавства України й законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС). Ратифікація Рекомендації № R (99) 19 «Про посередництво у кримінальних справах» [3] зумовила необхідність у запровадженні в Україні альтернативних способів вирішення кримінальних проваджень по суті, тобто поза межами судового розгляду. Крім того, у доктрині на сьогодні відсутні комплексні науково-теоретичні дослідження в частині аналізу готовності вітчизняного законодавства до імплементації інституту медіації.

Потреба в адаптації чинного законодавства України до стандартів ЄС зумовлює необхідність проведення ґрунтовного дослідження інституту відновлювального правосуддя у провідних європейських країнах, а також зіставлення результатів таких досліджень із сучасним станом вітчизняного законодавства та наявними науковими досягненнями у відповідній сфері.

Ступінь розробленості проблеми. Особливості правової природи інституту медіації

було висвітлено в доктринальних працях багатьох представників юридичної науки, зокрема В. Бринцева, Т. Денисова, Л. Головка, В. Землянської, В. Маляренко, Н. Прокопенка, О. Семчишина, Т. Шевченко та інших. Досліджувана проблема була предметом вивчення й зарубіжних теоретиків права, а саме: Д. Ван Несса, Д. Виллемсенса, І. Ерстена, М. Крестовської, Р. Маккея, Р. Максудової, Р. Луммера, К. Пелікана, М. Райта та інших учених.

Метою статті є науково-теоретичний аналіз законодавства окремих європейських держав (Англії, Фінляндії й Норвегії) в частині правового регулювання інституту відновлювального правосуддя для виявлення його особливостей, недоліків і переваг, а також визначення стану чинного законодавства України стосовно можливості запровадження відповідного правового інституту.

Виклад основного матеріалу. Інститут відновлювального правосуддя в Англії був запроваджений за часів короля Генрі I, який здійснив реформу обвинувачення шляхом поділу останнього на приватне й публічне [4, с. 10]. Прийнятий Акт про розслідування злочинів 1879 р. (*Prosecution of Offences Act*) [5], який і на сьогодні є чинним, визначив категорії кримінальних проваджень, де могло мати місце приватне обвинувачення. З аналізу цього нормативно-правового акта випливає, що приватне обвинувачення може застосовуватися лише в таких кримінальних провадженнях, у яких можливе його вирішення по суті шляхом медіації. Як зазначає Д. Ван Несс, сутність відновлювального правосуддя (*restorative justice*) базується на принципі «ка-

ра-відповідальність» [6, с. 112]. Отже, основною метою медіації у кримінальному процесі є не покарання злочинця, а позбавлення його тієї матеріальної вигоди, яка була здобута ним під час скоєння відповідного кримінального правопорушення.

У науковій юридичній літературі зазначається, що відновлювальне правосуддя в Англії здійснюється самим потерпілим від кримінального правопорушення, а покарання за злочин є спільномірним шкоді, завданій учиненим кримінальним правопорушенням, з урахуванням конкретних обставин справи [7, с. 35]. Головою комісії з пенітенціарної реформи у Великобританії зосереджується увага на позитивних особливостях медіації у кримінальному судочинстві: 1) покарання в межах відновлювальних процедур є менш суворим, ніж при розгляді кримінального провадження в загальному порядку; 2) соціологічні дослідження підтверджують, що порушники, які були засуджені із застосуванням відновлювального правосуддя, надалі вчинили менше кримінальних правопорушень, ніж ті, які були покарані в межах публічного обвинувачення [8, с. 100]. На думку Маріана Лієбмана, сутність медіації у кримінальному судочинстві полягає не в покаранні злочинця (на відміну від публічного обвинувачення), а в реституції потерпілого, з метою повернення його у стан, що передував моменту вчинення кримінального правопорушення [8, с. 57]. На наше переконання, особливістю відновлювального правосуддя в Англії є застосування принципу відповідальності злочинця за скоєне кримінальне правопорушення, оскільки йому надається можливість усунути негативні наслідки, які були спричинені вчиненням протиправного діяння. Тобто, у правопорушника є можливість відшкодувати повною мірою шкоду, яка була завдана суспільству та громадянам.

У доктрині акцентується увага на тому, що позитивними рисами інституту відновлювального правосуддя у Великій Британії є такі: 1) можливість швидкої ресоціалізації злочинця в певній територіальній громаді; 2) швидка процедура реституції правового статусу потерпілого [9]. Ми вважаємо, що наведені ознаки є важливими, мають бути закріплені й у чинному кримінальному процесуальному законодавстві України, оскільки врахування мети ресоціалізації злочинця вже на початку кримінального провадження матиме значно більший позитивний соціальний ефект.

Значний досвід функціонування інституту медіації в кримінальному судочинстві має Норвегія. У 2003 р. урядом Норвегії було прийнято Загальнодержавну стратегію з відновлювального правосуддя [10] у зв'язку з тим, що більшість державних пенітенціарних установ не мали змоги розмістити велику кількість злочинців. Вищезазначений акт було направлено на застосування інституту медіації у кримінальному судочинстві з тим, щоб більшою мірою сприяти відновленню порушених прав і свобод потерпілих від кримінального правопорушення. Наступним кроком було внесення змін до Акта кримінального судочинства 2003 р. [6, с. 434], які полягали в заміні строку відбування покарання до 12 місяців на строк пе-

ребування під наглядом певної територіальної громади впродовж 3 місяців. Особливістю медіації у кримінальному судочинстві Норвегії є те, що значна роль відводиться представникам певної територіальної громади, на території якої було вчинено кримінальне правопорушення, а також те, що відповідний інститут не є альтернативною процесуальною формою правосуддя, а є безпосередньо процесуальною формою розгляду та вирішення кримінальних проваджень. Крім того, відновлювальне правосуддя застосовується виключно щодо таких категорій проваджень: 1) належних до ювенальної юстиції; 2) кримінальні правопорушення невеликої тяжкості.

Нещодавно в Норвегії було внесено зміни до Акта кримінального судочинства 2003 р., якими було створено спеціальну неурядову громадську організацію, що забезпечує застосування відповідного правового інституту, – Норвезький центр медіації (*Norwegian Mediation Service*) [11, с. 230]. Також варто зауважити, що особливістю медіації в Норвегії є те, що вона зосереджує свою увагу на вирішенні конфлікту не лише в межах кримінального провадження, а й при цивільно-правових спорах.

Аналізуючи досвід Норвегії, можна встановити такі характерні ознаки досліджуваного правового явища: 1) наявність уповноваженого неурядового органу, до компетенції якого належить нагляд за дотриманням процедури відновлювального правосуддя; 2) можливість проведення медіації професійними медіаторами; 3) здійснення медіації в межах кримінального та цивільного судочинства; 4) значна участь територіальної громади у процесі медіації з метою примирення правопорушника й потерпілого.

Стосовно функціонування інституту медіації у Фінляндії, де останній діє з 1983 р., варто звернути увагу на його основну особливість – високий ступінь сприйняття громадянським суспільством, що полягає в залученні волонтерів, тобто осіб, котрі на громадських засадах діють як професійні медіатори [12, с. 29]. На нашу думку, єдиним недоліком є вірогідність того, що медіатори-волонтери не матимуть змоги дотриматися всіх правових процедур під час проведення медіації.

Із прийняттям Закону «Про медіацію у кримінальних та деяких цивільних справах» медіація у Фінляндії стала альтернативною для судового вирішення кримінальних і цивільних спорів. З аналізу вказаного нормативно-правового акта можна визначити такі особливості інституту відновлювального правосуддя в указаній країні: 1) фінансування медіаційних послуг із державного бюджету; 2) створення розгалуженої системи неурядових інституцій, які надають послуги з медіації; 3) медіація може бути застосована до будь-якої категорії справ, при цьому має бути врахований спосіб учинення кримінального правопорушення та деякі інші обставини (зокрема забороняється направляти на медіацію статеві кримінальні правопорушення, учинені щодо неповнолітньої особи тощо); 4) рішення про передавання справи в медіацію приймається прокурором у погодженні з медіаційним центром

певної територіальної громади [13, с. 86]. Отже, інститут відновлювального правосуддя у Фінляндії за своїм змістом є схожим до інституту медіації інших Скандинавських країн. Відмінна риса полягає в тому, що серед представників громадськості виступає значна кількість волонтерів, котрі бажають бути залученими до медіації. Ми не підтримуємо підхід щодо визнання громадськості як процесуального суб'єкта у процесі медіації. Тому, на нашу думку, доцільно застосувати досвід Норвегії в частині запровадження єдиної системи громадських неурядових організацій, які надають послуги з медіації.

Як уже було зазначено вище, Україна ратифікувала рекомендації щодо запровадження медіації у кримінальному судочинстві. Так, згідно з розділом 2 відповідних Рекомендацій, основними принципами функціонування відновлювального правосуддя є такі: 1) презумпція конфіденційності вирішуваного спору; 2) автономність щодо звичайного публічного обвинувачення; 3) доступність застосування медіації на будь-якій стадії судового розгляду справи; 4) уніфікація і стандартизація процедури медіації відповідно до розробленого національного статуту [3]. Директива від 04 жовтня 2012 р. № 2011/0129, яка запроваджує вимоги до обсягу прав, що мають бути надані потерпілому у кримінальному провадженні, передбачає такі обов'язкові умови медіації: 1) здійснення її засобами та способами, що є зрозумілими для потерпілого й правопорушника; 2) недопущення вчинення правопорушником повторного кримінального правопорушення або погрожування щодо його вчинення щодо жертви; 3) здійснення медіації професійними медіаторами із відповідною кваліфікацією [14]. Потрібно акцентувати увагу на тому, що, незважаючи на процесуальне значення інституту медіації у кримінальному судочинстві (одна з форм кримінального провадження або додатковий процесуальний захід), вона має бути проведена добровільно за попереднім погодженням між потерпілим і злочинцем [13, с. 106].

Підсумовуючи наведені вище положення щодо функціонування інституту відновлювального правосуддя в окремих країнах ЄС, уважаємо за доцільне визначити такі його особливості, які відмежовують відповідний правовий інститут від класичного розгляду кримінальних проваджень: 1) кримінальним правопорушенням визнається порушення щодо конкретної особи або осіб; основний акцент зводиться до вирішення проблеми обов'язків злочинця щодо потерпілого у зв'язку з учиненням кримінального правопорушення; 2) застосовується процес переговорів; 3) бажання й інтереси потерпілого ставляться вище за все; 4) злочинець виконує активну роль щодо реституції правового статусу потерпілого.

Дискусія щодо необхідності запровадження інституту медіації в Україні не є новою. Починаючи із 2003 р., на території нашої держави функціонує Український центр «Праворозуміння», який у співпраці з місцевими органами прокуратури, органами внутрішніх справ і місцевого самоврядування сприяє

здійсненню медитативних процедур у багатьох регіонах [15, с. 143]. Позиція щодо розуміння вітчизняними науковцями інституту медіації та його ключових особливостей є схожою на загальноєвропейські тенденції. Зокрема, у своїх дослідженнях учені Л. Головка [16, с. 230–235] і В. Маляренко [17, с. 32] акцентують увагу на таких характерних рисах медіації в Україні: 1) основним завданням є примирення потерпілого зі злочинцем; 2) добровільність процедури; 3) конфіденційність досягнутої згоди; 4) матеріальна й моральна компенсація потерпілому; 5) досягнення згоди за участі спеціальної «процесуальної фігури» – медіатора.

Як відзначає у своїх наукових роботах В. Землянська, сутність інституту медіації у кримінальному судочинстві полягає в активній участі громади (тобто населення певної територіальної одиниці) у сприянні примиренню злочинця з потерпілим, а також у відновленні миру [18]. Потрібно відзначити, що, незважаючи на соціологічний підхід у такому розумінні, акцент на визначній ролі громади у процесі медіації є схожим на норвезьку концепцію відновлювального правосуддя. На нашу думку, говорити про активну участь певної територіальної спільноти у примиренні сторін кримінального правопорушення видається складним, оскільки, на відміну від Норвегії, український інститут місцевого самоврядування є слабо ідентифікованим у державі, а тому делегування функції медіатора місцевій громаді видається передчасним.

Із набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (надалі – КПК України) [19] у 2012 р., на законодавчому рівні вперше була регламентована відповідна процедура здійснення медіації між потерпілим і підозрюваним. Варто відзначити, що український законодавець оперує терміном «примирення», однак за своїм змістом ст. 468 КПК України має ознаки медіації. В одному із Листів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ роз'яснено такі особливості інституту примирення в кримінальному процесі: 1) можливість застосування угоди про примирення лише щодо злочинів невеликої та середньої тяжкості, кримінальних проступків і злочинів у формі приватного обвинувачення; 2) угода від імені неповнолітнього укладається його законними представниками; 3) угода про примирення може ініціюватися на будь-якому етапі здійснення кримінального провадження, з моменту повідомлення особі про підозру; 4) урахування характеристик особи винного, а також регламентація інших істотних умов, які мають бути зазначені в цій угоді [20].

Порівнюючи наведені процесуальні особливості медіації в кримінальному процесі України із європейськими правовими традиціями, видається за доцільне зазначити такі аспекти: 1) відсутність такої процесуальної фігури, як професійний медіатор (установлено, що примирення може відбуватися лише за участі адвоката або законних представників сторін конфлікту); 2) властиве для української правової традиції намагання форма-

лізувати наявну процедуру, що виражається в наведенні переліку обов'язкових істотних умов угоди про примирення; 3) відсутність обов'язкової вказівки законодавця на застосування медіації в контексті ювенальної юстиції.

На нашу думку, проблема здійснення медіації в Україні на сьогодні передусім полягає у відсутності чіткого механізму взаємодії органів досудового розслідування та суду із центрами медіації. Незважаючи на тривалий час функціонування центрів з медіації в Україні, органи досудового розслідування та суду не залучають їх при проведенні відновлювального правосуддя. Відтак учасники кримінального провадження, які обирають шляхи вирішення конфлікту через угоду про примирення, не мають вільного доступу до професійних медіаторів, що значно знижує шанси ефективного розв'язання конфлікту й устанавлення відповідного правового та соціального балансів. Потрібно відзначити, що в цьому контексті доцільним є внесення відповідних змін до ч. 1 ст. 469 КПК України з метою запровадження обов'язку залучення професійного медіатора під час укладення угоди про примирення.

Ще одним недоліком чинної процедури медіації в кримінальному процесі України, на думку Р. Ковалю, є факт того, що правопорушник може нести відповідальність двічі – спершу відшкодувати шкоду потерпілому у злочині, а потім отримати повний строк для відбування покарання від суду [21, с. 10]. Ми дотримуємося вказаної позиції, оскільки, зважаючи на наведені вище норми КПК України, медіація в Україні є ще однією формою досудового розслідування, яка настільки жорстко регламентована, що про примирення та певний соціальний діалог між потерпілим і злочинцем говорити складно.

Як пропонує у своєму доктринальному дослідженні Ю. Микитин, медіація в Україні має базуватися на таких принципах: 1) гуманізації й демократизації правової системи, кримінальної політики; 2) удосконаленні та спрощенні кримінального процесу; 3) доступу до правосуддя; 4) підвищенні рівня довіри й поваги до суду та правоохоронних органів; 5) забезпеченні прав і законних інтересів потерпілого та правопорушника; 6) профілактиці злочинності й уникненні подальшої криміналізації осіб, котрі вчинили злочин у місцях позбавлення волі; 7) відновленні позитивних міжособистісних стосунків у громаді тощо [22, с. 10]. Ми приєднуємося до запропонованого переліку принципів функціонування інституту медіації й вважаємо за доцільне запропонувати можливість розширення цього переліку ще одним принципом – принципом ресоціалізації злочинця вже на етапі досудового розслідування або під час здійснення кримінального провадження судом.

Висновки. Сучасний стан кримінального процесуального законодавства України дає змогу з упевненістю говорити про закріплення інституту медіації у вітчизняному кримінальному судочинстві. Разом із тим зазначений правовий інститут потребує подальшого вдосконалення в частині визначення проце-

суального статусу медіаторів у кримінальному процесі; проведення додаткової детермінації категорій кримінальних проваджень, які повинні розглядатися в межах відновлювального правосуддя, включаючи дослідження можливості обов'язкового кримінального провадження у формі медіації в контексті ювенальної юстиції. Окрім цього, потребують подальшої розробки концепції щодо взаємодії громадськості, неурядових організацій та органів досудового розслідування в частині відновлювального правосуддя з метою ресоціалізації злочинців на всіх етапах кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.
3. Recommendation No. R (99) 19: adopted by the Committee of Ministers to member States [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=420059>.
4. Daniel W. Van Ness, Karen Heetderks Strong. Restoring Justice: Introduction to the restoring justice. – Elsevier Inc. – 2015. – P. 235.
5. Criminal Prosecution Act of 1879 (with amendments of 1985) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/23>.
6. Bárd K. Trial and Sentencing: Judicial Independence, Training and Appointment of Judges, Structure of Criminal Procedure, Sentencing Patterns, the Role of the Defence in the Countries in Transition // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. – 1999. – № 7 (4). – P. 433–447.
7. Katherine Dayl. Restorative Justice today. Practical Applications. – SAGE Publications Inc. – 2013. – P. 172.
8. Marian Liebmann. Restorative Justice: How it works. – 2007. – Jessica Kingsley Publishers. – P. 401.
9. Fellegi B. Meeting the Challenges of Introducing Victim-Offender Mediation in Central and Eastern Europe. European Forum For Restorative Justice Publications: Final report of AGIS project JAI/2003/AGIS/088 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euforumjrj.org/readingroom/FinalAGIS2publication.pdf>.
10. Restorative Justice. An Idea whose time has come [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rethinking.com.uk.
11. Abele A. and Nowack W. Welchen Zusammenhang haben Kontakt zu Straftätern und Opfer-Erfahrung mit den Einstellungen gegenüber Straftätern? // Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform. – 1978. – № 61. – P. 229–238.
12. Кіннуен Аарне. Фінляндія: відновне правосуддя та медіація у кримінальних справах / Аарне Кіннуен // Відновне правосуддя. – 2007. – № 2. – С. 26–29.
13. Ricarda Lummer, Otmar Hagemann Restorative Justice at Post-sentencing level in Europe. – Band 3. – Hansadruk und Verlags-GmbH & Co KG, Kiel – 2015. – P. 110.
14. Directive No. 2011/0129 October, 4 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_275_en.pdf.
15. Хряпінський П.В. Відновне правосуддя в Україні: організаційно-правові перепони та шляхи їхнього подолання / П.В. Хряпінський // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Юридичні науки». – 2009. – № 2. – С. 142–150.
16. Головка Л.В. Альтернативи уголовному преследованию в современном праве / Л.В. Головка. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 544 с.
17. Маляренко В.Т. Про соціальну зумовленість і справедливості покарання / В.Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 3 (31). – С. 32–44.

18. Землянська В.В. Аналіз практики судів з впровадження медіації в Англії, Бельгії та Німеччині / В.В. Землянська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Zemlyanska_mediator_view.pdf.

19. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – Ст. 474.

20. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод : Лист Вищого спеціалізованого суду

з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листопада 2012 № 223-1679/0/4-12 [Електронний ресурс.] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/v1679740-12>.

21. Коваль Р. Актуальні питання впровадження відновлювального правосуддя в правову систему України / Р. Коваль // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 1. – С. 9–13.

22. Микитин Ю.В. Медіація – ефективна складова кримінального процесу / Ю.В. Микитин // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 1. – С. 33–34.

УДК 343: 343.195 (477)

КРИТЕРІЇ ДОБОРУ ПРИСЯЖНИХ ЗАСІДАТЕЛІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Новоселова В.В., аспірант
кафедри історії і теорії держави та права
Запорізький національний університет

Узагальнюючи і систематизуючи зарубіжний досвід критеріїв добору присяжних, автор доводить необхідність їх вдосконалення у вітчизняній практиці й законодавстві. Обґрунтовується, що важливим напрямом оптимізації функціонування суду присяжних в Україні загалом і водночас критерієм добору присяжних має стати належний рівень правової культури присяжних. З метою підвищення рівня правової культури громадян доцільно активізувати і поглибити правове виховання й правову освіченість громадян.

Ключові слова: *судова система, критерії добору присяжних, правова культура, правова культура присяжних засідателів, суд присяжних, народовладдя, правосуддя.*

Обобщая и систематизируя зарубежный опыт критериев отбора присяжных, автор обосновывает необходимость их усовершенствования в отечественной практике и законодательстве. Важным направлением оптимизации функционирования суда присяжных в Украине в целом и вместе с тем критерием отбора присяжных должен стать надлежащий уровень правовой культуры присяжных. С целью повышения уровня правовой культуры граждан целесообразно активизировать и углубить правовое воспитание и правовое просвещение граждан.

Ключевые слова: *судебная система, критерии отбора присяжных, правовая культура, правовая культура присяжных заседателей, суд присяжных, народовластие, правосудие.*

Novoselova V.V. ELECTION OF JURY: WORLD EXPERIENCE FOR UKRAINE

Summarizing and systematizing foreign experience of selection the jurors an author leads to the necessity of their perfection for home practice and legislation. Grounded, that the important direction of optimization the function court of jurors in Ukraine on the whole and, at the same time by the criterion selection of jurors, the proper level of legal culture of jurors must become. With the aim of increase the level of legal culture of citizens it is expedient to activate and deepen legal education and legal form of citizens.

Key words: *judicial system, criteria of selection of jurors, legal culture, legal culture of oath assessors, court of jurors, democracy, justice.*

Згідно зі ст. 1 Конституції, Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3). Визначальну роль у захисті прав людини відіграє правосуддя.

З моменту проголошення незалежності України та розпочатими процесами розбудови вітчизняної судової системи вона так і не досягла належного рівня правосуддя. Причинами кризового стану правосуддя є сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, найістотнішими серед яких на сучасному етапі є наступні: низький рівень правової культури, повільне наближення до стандартів Європейського Союзу, корупція, неефек-

тивне кадрове планування в системі судової влади, збереження політичного впливу на судову систему, недосконалість системи процесуальних інструментів для захисту прав людини, проблеми в організації роботи судів і суддів, неналежний рівень єдності та послідовності судової практики, нерозвиненість електронного правосуддя, врешті – втрата довіри до судової системи взагалі і до суддів зокрема з боку пересічних громадян.

За таких умов належне виконання функцій, покладених на судову систему залежить від оптимального, своєчасного й ефективного її реформування, з урахуванням усіх проблем функціонування та євроінтегаційного спрямування подальшого розвитку української держави. До уваги необхідно взяти і те, що, за влучним висловлюванням українського вченого В. Городовенка, «окрім підвищення